

Petdeset let Slovenske planinske poti (1953–2003)

»Gore so lepota, najčistejša lepota.« (Ivan Šumljak)

Besedilo in Fotografiji: Alenka Veber

Ob letošnjem jubileju Slovenske planinske organizacije (120 let) je prav, da se ustavimo tudi ob Slovenski planinski poti (SPP), prelistamo nekaj listov zgodovine in se zazremo v prihodnost. Zagotovo je SPP tista pot, ki med več kot stotimi potmi (planinskimi, krožnimi, veznimi, spominskimi, učnimi itd.) še vedno daje glavni pečat našemu planinstvu in pohodništvu nasploh. Predvsem pa ne gre zanemariti, da je ravno ob 60-letnem jubileju Slovenskega planinskega društva (SPD) Anton Blažej, načelnik Komisije za pota pri PZS, na 3. skupščini Planinske zveze Slovenije (PZS), 3. aprila 1954 v Mariboru, med drugim poročal: »Ob 60-letnem jubileju se je začela tudi transverzalna pot prek slovenskih gora, ki bo odkrila planincem vso lepoto slovenskega gorskega sveta.« (Dobnik, 1998:14). Tako tudi SPP letos praznuje jubilejnih petdeset let, odkar so številni domači in tuji planinci začeli slediti rdeče-beli Knafelčevi markaciji z arabsko št.1: od panonskih nižin prek planot in gričev skozi vinograde in pohorske gozdove v osrčje prepadnih sten, skalovja in snežišč, mimo brezen, jezer in slapov prek kraških vrtač, blagih obmorskih brd do slovenske obale.

Iskanje novih poti je človeku v krvi

Čeprav so nekateri mnenja, da imamo v Sloveniji že preveč takšnih in drugačnih poti, naj vas potolažim: iskanje novih poti je verjetno človeku položeno že v zibko. Kljub lepo označenim potem želi poiskati bližnjico, išče si nova, svoja pota, novo smer. In zdi se, da ga pri tem iskanju ne more prav nič ustaviti. Nekateri med njimi pa želijo svo-

ja spoznanja deliti še z drugimi. Tako na novo odkrita pot dobi lično oblikovan žig, zemljevid, dnevnik poti in potem samo še čaka na samotnega popotnika. Lahko z mirno vestjo zapišem – samotnega. Doslej namreč na pešpoteh, ki sem jih ubirala po Sloveniji, nisem naletela na kakšno vznemirljivo številčnost. Celo želela bi si, da bi na poteh srečala še koga, s katerim bi delila kakšno drobno veselje in izkušnjo s poti. Res pa je, da se ne udeležujem množičnih organiziranih pohodov, zato o tej problematiki ne morem pisati. Vem le to, da je takšna oblika za marsikoga edina možnost, da se sploh odpravi na pot. Zato to podpiram.

Pričujoči zapis je delo ljubiteljice slovenskih poti. In prva, ki sem jo začela spoznavati, je bila ravno SPP. Čeprav sem uradno njene poti začela ubirati že leta 1983, je do danes še nisem v celoti prehodila, prav tako ne njene sestre, Razširjene slovenske planinske poti (RSPP). Dnevniku s trdimi platicami se že dodobra pozna, da ga dolga leta nosim s seboj. O tem, da ga kdaj pa kdaj pozabim vzeti s seboj, pričajo prazni prostori za žige, označeni le z rahlo kljukico. Medtem sem star vodnik že zamenjala z novima: po SPP in po RSPP. In ravno to je bil namen SPP: da planinec počasi hodi od točke do točke in nabira izkušnje.

Kljub navedenemu dejstvu, vas vabim, da se skupaj z menoj odpravite na prijeten izlet, tokrat med stare strani Planinskih vestnikov (PV), ki so zvesta priča razvoja slovenskega planinstva. Poskušali bomo namreč kaj več izvedeti o SPP. V PV iz leta 1953 lahko zasledimo zapis z naslovom *Transverzalna pot preko slovenskih gora*¹, ki je bil povzet

po okrožnici PZS; sestavila sta jo Anton Blažej in Fedor Košir. Iz zapisa razberemo, da nas od takrat naprej po SPP vodi navadna (Knafelčeva) markacija; tj. rdeč krog z belo piko. Nad markacijo ali pod njo pa je dodana še arabska številka 1 (bele barve na drevju in rdeče barve na skali). Žal pa o očetu SPP v tem članku zasledimo zelo malo. Omenjen je le kot avtor opisa poti od Maribora do Rogovilca v Zgornji Savinjski dolini.

Oče Slovenske planinske poti

Še preden nam PV predstavi idejnega ustanovitelja SPP, prof. Ivana Šumljaka, leta 1957 že beremo članek Živojina Prosenca, ki govori, da je SPP postala priljubljena tudi za druge, ne samo za slovenske planince. Vest o SPP je namreč dosegla še planince iz drugih republik Jugoslavije, razširila pa se je tudi čez takratne državne meje, kjer pa je sprva (zlasti v Švici) naletela predvsem na negotovanje. Pa ne za dolgo. Kasneje so po zgledu SPP uredili veliko planinskih poti po vsej Evropi. Navdušeni planinci so z žigi pridno polnili *Dnevnik s tran-*

sverzale, še bolj zavzeto pa so opozarjali tudi na kakšne manj prijetne stvari. Velikokrat upravičeno, včasih pa le zasledimo tisto znano slovensko zavist. Pa pustimo to ob strani. Ustavimo se rajše ob prof. Ivanu Šumljaku – očetu Slovenske planinske poti. Slabih dvesto strani naprej nam PV pontuja *Razgovor s prof. Ivanom Šumljakom*. Kot navajajo v opombi uredništva, je prispevek nastal zaradi velikega zanimanja za transverzalo in pomembnosti zamisli.

Kot dolgoletni učitelj zemljepisa je vedel, koliko znanja pridobijo učenci pri tem predmetu. Želel je, da bi Slovenijo bolje spoznali, pa ne samo bežno, iz knjig ali z avtomobilom, temveč z natančnim ogledom posameznih krajev, predvsem s pešačenjem. Po drugi svetovni vojni je na Pohorju markiral planinske poti. Ko je nekega dne na Črnem vrhu po opravljenem delu počival, se mu je porodila misel: »Kaj če bi vse te kraje zvezali z eno samo markirano potjo, ki bi šla kar dalje, preko vsega slovenskega ozemlja, zopet nazaj do Maribora!« *Rodila se je zamisel slovenske transverzale.* (PV, 1957: 380).

Krn iz doline Soče

Šumljakovo zamisel so na PZS sprejeli, le da je bila prvotna pot kasneje nekoliko spremenjena. Pot/transverzala naj bi šla takole: Maribor – Pohorje – Plešivec (Uršlja gora) – Smrekovec – Raduha – Savinjske oz. Kamniške planine – Karavanke – Julijske Alpe – predalpski svet – Nanos – Postojna – Kočevsko – Gorjanci – Dolina gradov – Bohor – Boč – del Slovenskih goric – Maribor. (PV, 1957: 380)

PZS se je lotila dela in dokončno določila traso poti. Namestila je transverzalne žige in zanje izdala posebno knjižico. Leta 1958 je izšel že prvi vodnik *Po slovenskih gorah – vodnik po planinski transverzali*, ki ga je uredil Vilko Mazi. Poleg opisov poti je bilo vodniku dodanih tudi dvaindvajset terenskih skic ter pet shematičnih razgledov. Tako letos mineva že 45 let od prve izdaje vodnika po SPP. Avtor najnovejšega planinskega vodnika, *Slovenska planinska pot* (1998), Jože Dobnik sodi, da je od prve izdaj do zadnje izdaje med planince prišlo kar 31.000 vodnikov. To zagotovo sporoča, da je SPP ena najbolj priljubljenih poti na Slovenskem.

Šumljak je bil vesel uresničitve ideje. Na poteh je srečeval vesele ljudi, skupine in posameznike, stare in mlade. Z vodnikom v rokah pa je bilo vse še lažje. Iz Šumljakovega pogovora lahko razberemo, da je transverzala že kmalu spodbudila številna društva, da so tudi na svojem območju markirala krajše ali daljše poti. To ga ni motilo. A dejal je še: »*Transverzala naj bo le ena. Potem ima svoj posebni pomen. Če pa markirajo posamezna društva na svojem teritoriju tudi daljša pota, je to treba le pozdraviti. Saj je namen PD voditi svoje člane v prirodo in jih telesno in moralno krepiti.*« (PV, 1957: 381) Na vprašanje o »rekorderjih« pa je vsem tistim, ki se odpravljajo na pot, zapisal deset nasvetov. Kaj več pa v tem zapisu o prof. Šumljaku ne izvemo.

Tri leta kasneje se je v PV (1960) sam oglasil s dvema prispevkoma. Najprej z Zapiski s transverzale ter kasneje še s člankom *Odkod misel in povod za transverzalo*, v katerem odgovarja na »*dokaj nejasen članek o nastanku slovenske planinske transverzale*« (PV, 1960: 410), objavljen v Delu (8. 3. 1960). Članek je napisal predvsem z željo, da bi dokumentirane navedbe utegnile rabiti zgodovinarju pri pisanju zgodovine slovenskega planinstva. Med drugim je zapisal tudi: »*Zgodovina na-*

stanka transverzale sega tja v leto 1950 in bi transverzala torej letos že lahko slavila svoj jubilej.« (PV, 1960: 411). Ob tej priložnosti je še zapisal, da je za novo pot predlagal ime magistrala in ne transverzala. Prvo ime poti je zasledil šele v nekem dopisu z dne 31. maja 1955. »*Kdaj je nastalo ime transverzala, ne vem točno, niti ne vem, kdo je uvedel ta naziv.*« (PV, 1960: 412). Tako Ivan Šumljak o SPP. Kakor koli že, kljub verjetnim zapletom je SPP svojevrsten izraz slovenskega planinstva tudi danes.

Življenjska pot in usmeritev Ivana Šumljaka

Ivan Šumljak se je rodil 6. 8. 1899 v Žalcu. Ob 70. obletnici rojstva se ga je v PV (1969) spomnil tedanji urednik Tine Orel. Življenjsko pot je Šumljak sklenil 14. 2. 1984. Takrat je PV objavil ponatis Šumljakovega razmišljanja *Zakaj v gore*, ki je bil najprej objavljen v mariborskem letopisu *Planine ob meji 1965–67/15*. V njem se avtor z ljubeznijo spominja svoje babice, ki mu je prižgala luč ljubezni do gora (v Šošanju ga je pošiljala h kmetom visoko v hribe). Že kot otrok (pri treh letih je ostal brez staršev) se je s polnim nahrbtnikom odpravil v čudežni gorski svet, poln novih odkritij. Živel je v svetu vil, škratov, čarovnic in čarovnikov. Vse od takrat pa do konca življenja so bile gore Šumljakova največja ljubezen. »*Pa ne samo večitisočaki z ostrimi vrhovi, navpičnimi stenami, snežišči in slapovi, tudi nižje, z gozdovi pokrite gore in z žlahno vinsko trto zasajeni griči so mi enako dragi. In kajpak tudi doline.*« (PV, 1984, 199)

V pričujočem zapisu se je spraševal, kdo gre v gore in kaj občuti do njih, ali ima pri tem čiste misli. Čutiti je, da so mu bili še posebno blizu tisti z bistro glavo in jasnimi mislimi, ljubitelji planinskih trat, gorskega cvetja ... Zanj je bila gora lepota in težko je govoril o lepoti, ki je stvar srca, občutka, hrepenenja in notranjega miru. Zanj je bila gora vedno lepa. »*Gore so lepota, najčistejša lepota, in naše besede so mnogo preslabotne, da bi jo prikazale vsaj kolikor toliko pravilno. Samo občutimo jo lahko in nikjer se naš čut za lepoto tako ne razvija kot v samotni gorski prirodi. In kdor to bogastvo lepote prav uživa, tudi sam obogati.*« (PV, 1984, 200)

Pred očmi je imel tiste planince, ki se v gore ne odpravljajo zato, da bi iskali pustolovščin, temveč predvsem zato, da bi v gorah našli vir lepote, sreče, veselja in zdravja. Opozarjal pa je tudi na nevarnosti; o tem govori njegovih deset nasvetov. Mogoče si jih je treba zapomniti in se na poti spomniti nanje, če ne zaradi drugega, zaradi vrednega spomina na očeta slovenske planinske poti. Še mimo nečesa zelo pomembnega ni mogel v svojem razmišljanju o gorah: gore so izjemna šola našega značaja, klešejo našo naravo v tiste najlepše razsežnosti človeške biti. *»Skratka, gore so vzgojni dejavnik najplemenitejše vrste. So zlahčna potrata časa globoke etične vrednosti. So svetovni nazor. Zato so tudi moja velika ljubezen.«* (PV, 1984, 201)

Že kot dijak se je 1914 včlanil v podravsko podružnico v Rušah, v odboru mariborskih planincev je delo markacista opravljal dvajset let. Šumljak pred očmi ni imel samo tega, da bi planince povabil na dolgo pot, hotel jih je predvsem opozoriti na naravne, zgodovinske in kulturne lepote naše dežele. Predvsem pa je planincem zaželel:

»Pozdravljal in mnogo govori z domačini, ki jih srečaš. Spoznal jih boš, spoznal človeka z gore, iz doline, videl, kako misli, kaj ga teži, kaj veseli. Spoznal boš človeka, ki pripada k istemu ljudstvu kakor ti sam ... Na vse to glej, vse je zanimivo, vse te bogati!« (PV, 1984, 202)

Za štiridesetletnico PD Maribor je napisal podrobno in izčrpno društveno kroniko od ustanovitve naprej ter bil pobudnik, sourednik in stalni sodelavec glasila Planine ob meji. Znan pa je bil tudi kot dober planinski predavatelj. Iz svoje bogate zbirke diapozitivov je izbiral najlepše motive, ki jih je nemalokrat popestril z besedami, zapisanimi v Planinskem vestniku. V še tako neznatih podrobnostih je znal odkrivati nenavadno. Zadnje predavanje je posvetil 90. obletnici ustanovitve SPD. *Pisano besedo je dodal tudi Vodniku po slovenski planinski poti* (1958).

Če se bomo na SPP odpravili v Mariboru, nas bo pot pripeljala do Mariborske koč (1068 m), ki ji je Šumljak dodelil vodilno mesto v verigi koč, vključenih v SPP. Prvega junija 1996 so ob 50. obletnici obnove koč prof. Ivanu Šumljaku

Cerkev sv. Servula na Artvižah (817 m)

odkrili spominsko ploščo, ki jo krasita njegova v bron odlita podoba (delo akademskega kiparja Viktorja Gojkoviča) in nepogrešljiva markacija z značilno številko 1.

Razširjena slovenska planinska pot (RSPP)

O Razširjeni slovenski planinski poti obširneje piše Jože Dobnik v planinskem vodniku Razširjena slovenska planinska pot (1993). Tu naj poudarimo le to, da je tudi za razširjeno pot dal pobudo Ivan Šumljak. Žal so razni zapisi s sestankov organov PZS dokaj skopi, tako da Dobnik iz obvestila Komisije za pota, objavljenega v PV 1966: 378, sklepa, da je bila RSPP uradno vpeljana leta 1966.

Takrat je Komisija za pota med drugim zapisala: »Razširjena pot je dopolnilo transverzale št. 1. Z željo, da bi planinci spoznali vso Slovenijo, je komisija določila vrhove in druge pomembne točke po vsej Sloveniji, na katerih dobi pohodnik dokazilo o obisku.« (Dobnik, 1993: 9)

To je le nekaj nanizanih drobcev ob jubileju SPP. Preostane vam le šeto, da vzamete pot pod noge. V nahrbtnik pa zagotovo poleg zemljevidov sodita tudi oba vodnika (*Slovenska planinska pot in Razširjena slovenska planinska pot*), ki vas želita varno pripeljati na cilj. Oba sta napisana tako, da ob prebiranju še vedno lahko ostanemo odprti za osebno iskanje in razumevanje. Lahko vam pokažeta pot, ki bi se je sicer sami nikoli ne domislili. To je bil tudi namen pisanja o SPP. ◉

Deset nasvetov prof. Ivana Šumljaka – očeta Slovenske planinske poti (iz pogovora z njim, PV 1957:381)

1. Preden stopiš na pot, se duhovno pripravi. Prečitaj kako delo o Pohorju (Koprivnik), o Kamniških planinah (Seidl), enega izmed številnih opisov Karavank ali Julijskih planin itd.! Prebiraj stare Planinske Vestnike! Posvetuj se o nameravani poti s svojim učiteljem zemljepisa in z izkušenimi planinci!
2. Načeloma hodi počasi! Tudi počasi se daleč pride. Pri tem opazuj! Ne glej samo v daljavo, tudi svet pod tvojimi nogami je lep in zanimiv. Ali poznaš vsako ptico, ki te nekje skrta pozdravlja, ali jo poznaš po glasu? In poznaš metulja, hrošča, kamen, na katerem stojiš? Dostikrat postoj, glej, poslušaj!
3. Ali znaš risati? Nekoliko že. Riši, prijatelj, vse si nariši v svojo skicirko! Razvalino, zanimivo kmečko hišo, staro cerkev, rogovilasto bukev, človeka, ki ga srečaš, to te bo oplemenitilo in ti dalo mnogo veselja še v poznih letih. Ali pa vsaj Potografičaj! Tudi to je nekaj. Toda risanje je več.
4. Vse si zapisuj, da boš znal svojim prijateljem kaj povedati, kdaj predavati, da boš lahko kaj napisal za časopis, za Planinski Vestnik! Zapisuj prijetne in manj prijetne dogodke, svoje misli, ki se zbudijo na poteh.
5. Pozdravljaj in mnogo govori z domačini, ki jih srečaš. Spoznal jih boš, spoznal človeka z gore, iz doline, videl, kako misli, kaj ga teži, kaj veseli. Spoznal boš človeka, ki pripada k istemu ljudstvu kakor ti sam. Videl boš, kako mu teče jezik, ali je pri tem spreten ali neroden. Pazi na narečne oblike, kako isto besedo – npr. mleko, kruh, meso v raznih krajih izgovarjajo. Kako izgovarjajo samoglasnike in polglasnike. Kakšne izraze uporabljajo, recimo za besedo lep (zauber, Pejst, šikan, čeden, zal itd.). S tem boš spoznal samega sebe. – Poslušaj, kako pojejo! Zapisuj neznane pesmi, pravljice, pripovedke. Morda odkriješ kaj novega. Zanimaj se za zgodovino krajev, skozi katere hodiš! Glej, kako so ljudje oblečeni, kakšno poljsko orodje uporabljajo, kako spravljajo seno s planine, kakšne so hiše zunaj in znotraj in zakaj so take. Na vse to glej, vse je zanimivo, vse te bogati! Zbiraj kamne za svojo mineraloško zbirko pa tudi rastline za herbarij, liste raznih dreves in vse, kar te posebej zanima!
6. Imej pri sebi zemljevid, kompas, uro in tudi daljnogled, čeprav vem, da imaš dobre oči. Posebno važen je kompas! Tudi lepa knjiga za oddih naj najde mesto v tvojem nahrbtniku!
7. Bolje je, če ne hodiš sam. Dva vidita več. In tudi pomagata si lahko v neprimoliki. Le v družbi lahko gojiš tovarilstvo in spoznaš prijatelja.
8. Bodi skromen v jedi in pijači!
9. Ne pozabi doma dobre volje, optimizma in vere v svojo moč. Vse to ti pride na poti presneto prav.
10. In še enkrat: prijatelj, hodi počasi! Transverzalo res lahko opraviš v enem mesecu, hodi pa rajši 5 let! Potem boš imel več od nje, mnogo, mnogo več. Častni znak te bo že počakal.